

Siirtolaisuusinstituutin toiminta- kertomus vuodelta 1986

Siirtolaisuusinstituutin tarkoituksena on edistää siirtolaisuuteen ja maassamuuttoon liittyvän tutkimusaineiston keräystä, tallentamista ja dokumentointia, suorittaa ja edistää muuttoliiketutkimusta, julkaista siirtolaisuutta- ja maassamuuttotutkimusta koskevia tieteellisiä tutkimuksia ja esityksiä sekä kehittää yhteistoimintaa ja työnjakoa korkeakoulujen ja muiden tutkimuslaitosten ja alan yhteisöjen kanssa. Edelleen instituutin tehtäviin kuuluu informoida siirtolaisuus- ja maassamuuttotutkimuksesta ja siihen liittyvistä kysymyksistä eri tahoja sekä kotimaassa että ulkomailla.

Kuluneen toimikauden aikana instituutissa valmistui jatkuvasti lisääntyneen tutkimustoiminnan tarpeita varten Siirtolaisuusinstituutin tutkimusohjelma vuosille 1986 - 90. Ohjelman seuranta ja valvontaa varten nimitettiin toimikunta, jonka tehtävänä oli ensi vaiheessa miettiä seurannan ja valvonnan lähtökohtia ja tavoitteita ja myöhemmin luoda instituutin tutkimustoiminnalle yhdenmukaiset sopimus- ym. menettelytavat. Toimikauden aikana hankitut tietokoneet paransivat merkittävästi Siirtolaisuusinstituutin toimintavalmiuksia. Tietokoneitten käyttöönoton helpottamiseksi instituutin henkilökunta osallistui Turun yliopiston järjestämälle TEKOKO 3 -tekstinkäsittelykursille.

Dokumentointi, arkistointi ja kirjasto

Siirtolaisuusinstituutin arkisto vastaanottaa ja tallentaa siirtolaisuuteen ja maassamuuttoon liittyvää siirtolaisten elämään ja itse muuttotapahtumaan liittyvää aineistoa sekä ylläpitää yhteyksiä muihin arkistoihin kotimaassa ja ulkomailla. Arkistossa oli vuoden 1986

lopussa yhteensä 481 lahjoituskokoelmaa, joista toimikauden aikana saatuja 18. Yksi merkittävimmistä kokoelmista oli insinööri Akseli Leppäsen henkilökohtainen Kongon siirtolaisuutta käsittelevä arkisto, joka sisältää päiväkirjoja, lehtileikkeitä, valokuvia ja kirjeitä.

Arkiston valokuvakokoelmissa oli toimikauden lopussa yhteensä 3943 valokuvaa (lisäys edelliseen vuoteen 255). Maittain valokuvat jakaantuivat: USA 1980, Australia 879, Etelä-Amerikka 438, Kanada 243, Ruotsi 224, Uusi-Seelanti 49, Neuvostoliitto 34, Norja 32, muut maat 64.

Toimikauden aikana laadittiin yksityiskohtainen luettelo instituuttiin saaduista ja hankituista esineistä. Luettelon mukaan, johon sisältyy siirtolaisen laivamatkan aikana virkkaama liina, matka-arkkuja, työkaluja, erilaisia soittovälineitä, tauluja ym., esineitä on 59 kpl.

Siirtolaisuusinstituutin kirjastossa oli toimikauden lopussa 4350 nimikettä siirtolaisuutta ja maassamuuttoa käsitteleviä tutkimuksia ja muita julkaisuja (lisäys edelliseen vuoteen 335). Kirjastoon saapui 32 vuosikertaa ulkosuomalaisen eri puolilla maailmaa julkaisemia lehtiä, 19 vuosikertaa muita siirtolaisuutta käsitteleviä aikakaus- ym. kausijulkaisuja ja muita lehtiä 69 vuosikertaa. Pääasiassa kirjaston materiaali on saatu vaihtosuhteina ja lahjoituksina. Toimikauden aikana tehtiin kirjaston vaihtosuhteista oma kortisto ja pyrittiin vakinaistamaan kaikki merkittäviksi osoittautuneet vaihtosuhteet.

Instituutin ulkopuolisia lainauksia tehtiin kirjastosta yhteensä 485.

Tutkimustoiminta

Siirtolaisuusinstituutin tutkimustoiminta jat-

kui toimintavuoden aikana vilkkaana. Käynnissä oli kaikkiaan yhdeksän tutkimusprojektia, joista toimikauden aikana valmistui neljä. Instituutin ulkopuolista tutkimustoimintaa edistettiin mm. vastaamalla tutkijoiden tiedusteluihin sekä osallistamalla työvoimaministeriön ja SAN:n tutkimustoimintaa kehittävien jaostojen työskentelyyn. Tutkimusyhteistyön kehittämiseksi ja koordinoimiseksi ylläpidettiin ja täydennettiin edelleen tutkimusrekisteriä, jossa oli toimikauden lopussa runsas 7000 nimikettä. Tutkimusyhteistyötä harjoitettiin myös kansainvälisellä tasolla, mikä ilmeni kansakäymisenä eri maissa olevien siirtolaistutkijoiden kanssa sekä jugoslavalaisen toht. Aleksa Milojević'in tutkimusvierailuna 1.12. - 11.12. Instituutin johtaja Olavi Koivukangas osallistui toimikauden aikana kolmeen kansainväliseen konferenssiin USA:ssa sekä Stavangerissa Norjassa Ruotsin, Tanskan ja Norjan edustajien kanssa neuvotteluun pohjoismaisesta siirtolaisuustutkimusyhteistyöstä.

Toimikauden aikana valmistuivat seuraavat tutkimukset:

1. Suomen Australian siirtolaisuuden tutkimus
2. Paluuoppilaiden sopeutuminen ja koulumenestys
3. Paluumuuttajat sosiaali-, terveys- ja työvoimapalvelujen käyttäjinä
4. Ruotsinsuomalaiset paluumuuttajat yrittäjinä

1. **Suomen Australian siirtolaisuutta** käsittelevä tutkimus, tutkijana Olavi Koivukangas, valmistui syyskuussa ja esitettiin yliopistollisena väitöskirjana Turun yliopistossa. Vastaväittäjänä toimi dos. Ulf Beijbom Växjöstä. Tutkimuksessa (ks. julkaisu toiminta) selvitettiin Suomesta Australiaan ennen v. 1947 suuntautunut siirtolaisuus osana kansainvälistä muuttoliikettä, lähtöalueet ja syyt Suomessa sekä merimiessiirtolaisuus osaksi erillisenä ilmiönä. Suomalaisten asettumisessa Australiaan keskeinen piirre oli suuri liikkuvuus riippuen ansiomahdollisuuksista eri puolilla mannerta. Etninen ryhmäasutus oli

usein alkanut maihin jääneestä merimiessiirtolaisesta. Suurin osa Australiaan ennen v. 1947 asettuneista suomalaisista oli yksinäisiä poikamiehiä, jotka usein joko jäivät naimattomiksi tai avioituivat brittiläisen tai muun kansallisuuden kanssa. Lähes puolet suomalaisista on lähtenyt Australiasta, mikä osaltaan osoittaa vaikeuksia sopeutumisessa. Vilkkaan yhdistystoiminnan todettiin sekä auttavan sopeutumista että ylläpitävän kansallisia piirteitä. Yhteenvedossa esitetään Suomen Australian siirtolaisuuden, asutuksen ja sopeutumisen mallit ja verrataan muuhun eteläiselle pallonpuoliskolle suuntautuneeseen suomalaiseen ja kansainväliseen siirtolaisuuteen.

2. Tutkimus **Paluuoppilaiden sopeutuminen ja koulumenestys** tutkijana Jouni Korkiasaari, valmistui toukokuussa 1986. (ks. julkaisu toiminta). Tutkittavana oli 371 paluuoppilasta peruskoulun kaikilta luokilta. Tiedot kerättiin sekä oppilailta itseltään että heidän vanhemmiltaan. Tutkimuksen rahoittivat Suomen opetusministeriö ja Ruotsin opetus-, sosiaali- ja työmarkkinaministeriöt (departement). Tutkimuksen mukaan paluuoppilaat ovat sopeutuneet odotettua paremmin. Vaikeita ongelmia ei ilmene juuri sen enempää kuin samanikäisillä oppilailla yleensä. Suurimpina ongelmina ovat kavereiden puute sekä oppimis- ja kielivaikeudet koulussa. Ne ovat sinänsä varsin luonnollisia ja useimpien kohdalla suhteellisen nopeasti ohi meneviä. Viime vuosina palanneet oppilaat ovat tutkimuksen mukaan sopeutuneet selvästi paremmin kuin 1970-luvulla palanneet. Keskeisimpänä syynä tähän on ilmeisesti oppilaiden aikaisempaa "edullisempi" perhe- ja muutostausta, siirtolaisopetuksen kehittyminen ja vakiintuminen Ruotsissa sekä Suomen koulujen parantuneet mahdollisuudet ottaa heitä vastaan.

3. Tutkimus **Paluumuuttajat sosiaali-, terveys- ja työvoimapalvelujen käyttäjinä**, tutkijana Jouni Korkiasaari, valmistui elokuussa 1986. Tutkimuksen, jonka rahoittivat sosiaalivaltio, lääkintöhallitus ja työvoimaministeriö, tiedot kerättiin postikyselyinä 445

paluumuuttajalta ja 160 viranomaiselta. Keskeisinä ongelmina olivat Ruotsista Suomeen vuonna 1984 palanneiden aikuisikäisten henkilöiden kokemukset Suomen sosiaali-, terveys- ja työvoimapalveluista sekä kuntien viranomaisten kokemukset paluumuuttajista näiden palvelujen käyttäjinä.

Tutkimuksen (ks. julkaisutoiminta) mukaan yli puolet tutkimukseen osallistuneista ja heidän perheenjäsenistään oli paluun jälkeen käyttänyt jotain sosiaalipalvelua tai asioinut sosiaalitoimistossa. Terveyspalveluja oli käytänyt 90 % ja työvoimapalveluja 60 %.

Palaajien kohdalla palveluiden käyttö koskee suurelta osin muuttoon väistämättä liittyviä käytännön järjestelyjä (tiedon hankintaa, "paperisotaa", muuttoavustuksia ym.). Tästä syystä he joutuvat asioimaan samanaikaisesti hyvin monien viranomaisten kanssa. Eräs keskeinen ero palaajien ja muun väestön välillä on myös se, että palaajilla on puutteellisemmat tiedot tarjolla olevista palveluista, niiden saamisen edellytyksistä ja hakumenetelmästä. Toisaalta he saattavat asettaa niille tavanomaista suurempia vaatimuksia, koska ovat Ruotsissa tottuneet parempiin palveluihin ja sosiaalisiin etuuksiin.

Useimpien viranomaisten luona asioi vuosittain vain muutamia paluumuuttajia. Tutkimuksessa mukana olleista viranomaisista yli puolella oli ollut asiakkaina enintään viisi ja vain neljäsosalla enemmän kuin kymmenen. Kuntakohtaisesti palaajien määrä on varsin pieni eikä näin ollen aiheuta suurtakaan lisärasitetta kuntien palveluresursseille.

4. Tutkimuksen **Ruotsinsuomalaiset paluumuuttajat yrittäjinä** tavoitteena oli selvittää ruotsinsuomalaisten paluumuuttajien yrittäjyyttä ja siihen liittyviä tekijöitä. Tutkimuksen (ks. julkaisutoiminta), joka luovutettiin elokuussa työvoiministeriölle, tutkijana toimi Matti Simpanen.

Paluuyrittäjien nimi- ja osoitetiedot kerättiin pääosin kuntien elinkeinoviranomaisten kautta. Kaikille, joiden nimi- ja osoitetiedot saatiin, lähetettiin postikysely. 171:stä kyselyyn hyväksyttävästi vastanneesta 25 haastateltiin, lisäksi osaan kunnista postitettiin kysely, jossa tiedusteltiin viranomaisten

mielipiteitä paluuyritystoiminnasta ja sen merkityksestä kunnalle.

Paluuyrittäjissä oli havaittavissa kaksi yrittäjätyyppiä: yrittäjiksi "ajautuneet" ja "määrätietoiset". Edelliselle yrityksen perustaminen oli yleensä seurausta tuloalueella vallitsevasta tilanteesta, useimmiten heikosta työllisyystilanteesta. Jälkimmäiset olivat yleensä harkinneet yrityksen perustamista jo Ruotsissa. Heille yrityksen perustaminen mahdollisesti Suomeen paluun.

Keskeiseksi ongelmaksi koettiin informaation puute ja saadun tiedon hajanaisuus. Tiedon puute näkyi kaikilla osa-alueilla (mm. paluumuutto, yrityksen perustaminen, rahoitusjärjestelyt, koulutus).

Tutkimus liittyi osana OECD-maiden työllisyyttä ja kansainvälistä muuttoliikettä koskevaan aiheeseen, jota käsiteltiin mm. OECD:n ILE-seminaarissa 11. - 13.6. Kuopiossa.

Toimikauden aikana käynnissä olleita tutkimusprojekteja:

5. Siirtolaisuutta koskeva lehdistökirjoittelu Suomessa 1880-1939 ja 1945-1984
6. Turun eri asuinalueiden ominaisuuksista ja viihtyvyydestä sekä niiden yhteydestä kaupungin sisäisiin muuttovirtoihin
7. The American Massmedia View of Finnish Immigrants during 1880 - 1939
8. Amerikan- ja australiansuomen tutkimushanke
9. Muuttoturvakäsite ja muuttoturvan toteutuminen
5. Suomen Akatemian rahoittama **tutkimus Siirtolaisuutta koskeva lehdistökirjoittelu Suomessa 1880 - 1939 ja 1945 - 1984** jatkui yhteistyössä Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen kanssa, jossa Taisto Hujanen tutkii ajanjakson 1945 - 1984. Varhaisempi ajanjakso 1880 - 1939 tutkitaan Siirtolaisuusinstituutissa, jossa tutkijana on Kimmo Koironen. Toimikauden aikana keskityttiin kirjoittelun yleispiirteiden hahmotteluun. Kokonaisuutta tarkasteltaessa näkyy, että kirjoittelun määrässä tapahtuu "luonnolli-

nen" moninkertaistuminen suuren siirtolaisuuden lähtiessä käyntiin vuosisadan vaihteen jälkeen. Tähän huippukauteen osuvat monet merkittävät yhteiskunnalliset tapahtumat (teollistumisen ensimmäiset vaiheet, venäläistämiskaudet, työväenliikkeen nousu), jotka toisaalta vaikuttivat suoraan siirtolaisuuteen ja toisaalta myös lehdistön kirjoitteluun. Itsenäisyyden aikana on siirtolaisuus ongelmana väistynyt. Pakolaisuus ja Suomeen suuntautunut siirtolaisuus olivat myös kiinnostuksen kohteena tänä varhaisempaan ajanjaksona.

Verrattaessa keskenään projektin molempia puoliskoja havaitaan, että lehdistössä kirjoitettiin siirtolaisuudesta huomattavasti enemmän tutkimusajanjakson varhaisemmassa kuin myöhemmässä vaiheessa.

Projektin yhteydessä on järjestetty yksi seminaari (19.9.), johon osallistuivat johtoryhmän jäsenet sekä siirtolaisuuden ja lehdistötutkimuksen asiantuntijoita. Tutkimukselle anottiin ja saatiin jatkorahoitus vuodeksi 1987 Suomen Akatemialta. Ensimmäisen vaiheen raportti ilmestyy keväällä 1987.

6. Heinäkuun alussa käynnistyi Turun kaupungin rahoittamana tutkimus **Turun eri asuinalueiden ominaisuuksista ja viihtyvyydestä sekä niiden yhteydestä kaupungin sisäisiin muuttovirtoihin** tutkijana Matti Simpanen. Tutkimus on jatkotutkimus vuonna 1985 valmistuneelle Turun lähtömuuttotutkimukselle. Tutkimusta varten on poimittu noin 2100 turkulaista 12:lta ennakkoon valitulta asuinalueelta siten, että runsas puolet on muuttanut alueelle vuonna 1985 tai sen jälkeen ja vajaa puolet sellaisia, jotka ovat asuneet alueella jo pitempään. Näille henkilöille on lähetetty postikysely, jonka lisäksi osa vastaajista haastatellaan. Lisäksi kaikille Turun kiinteistöväliittäjille postitetaan kysely, jonka avulla tarkastellaan heidän käsityksiään mm. siitä, mistä eri asuinalueiden arvostus johtuu.

7. Heinäkuun alussa lähti tutkimussihteeri Ismo Söderling Yhdysvaltoihin Bentley Historical Libraryyn, University of Michigan, keräämään materiaalia tutkimukseen **The American Massmedia View of Finnish Immigrants**

grants during 1880 - 1939. Aineiston keruu jatkuu vuoden 1987 puoleen väliin, jonka jälkeen alkaa varsinainen analyysin teko. Projektia rahoittaa pääasiassa Suomen Akatemia mutta sille on anottu rahoitusta myös muualta.

8. **Amerikan- ja australiansuomen tutkimushanke**, jonka johtajana on prof. Pertti Virtaranta ja jota rahoittaa Suomen Akatemia, käynnistyi amerikan- ja kanadansuomen osalta Helsingin ja Jyväskylän yliopistoissa sekä Åbo Akademiassa. Australiansuomen tutkimusta tehdään Turun yliopistossa ja Siirtolaisuusinstituutissa, josta tutkija Hannele Hentula on ollut kuluneen toimikauden aikana 3 kuukautta aineiston keruumatkalla Australiassa.

9. Lokakuun alussa käynnistyi jo edellisellä toimikautena valmisteltu tutkimus **muuttoturvakäsitteestä ja muuttoturvan toteuttamisesta** käytännössä sekä siihen liittyvistä kehittämistarpeista. Tutkimuksen vastuullisena tutkijana on Jouni Korkiasaari ja päätoimisena tutkijana Merja Haliseva-Soila, sen rahoittaa työvoimaministeriö. Muuttoturvan toteutumista pyritään selvittämään hankkimalla sitä koskevia tietoja a.o. viranomaisilta, siirtolaisjärjestöjen edustajilta, ammattiyhdistysten toimihenkilöiltä sekä muilta muuttajien ns. suojaverkkoon kuuluvilta henkilöiltä. Tutkimus valmistunee vuoden 1987 loppuun mennessä.

Kaarle Hjalmar Lehtisen rahastoa käytettiin toimikauden aikana ensimmäisen kerran siirtolaisuustutkimuksen tukemiseen jakamalla siitä 8 stipendiä, yhteismäärältään 30.000 markkaa.

Julkaisutoiminta

Toimikauden aikana ilmestyivät seuraavat julkaisut Siirtolaisuusinstituutin omissa sarjoissa:

Sarja Siirtolaisuustutkimuksia A:

Korkiasaari, Jouni: Paluuoppilaiden sopeutuminen. Siirtolaisuustutkimuksia A 13. Turku 1986, 260 s.

Koivukangas, Olavi, Narjus, Raimo ja Söderling, Ismo (toim.): Muuttoliikesymposium 1985. Turku 18-20.11.1985. Esitelmät, työryhmäalustukset ja -raportit. Siirtolaisuustutkimuksia A 14. Turku 1986, 320 s.

Sarja Migrations Studies C:

Koivukangas, Olavi, SEA, GOLD AND SUGARCANE. Attraction Versus Distance; Finns in Australia 1851-1947. Migration Studies C 8. Jyväskylä 1986, 402 s. (Tutkimus on julkaistu myös Turun yliopiston sarjassa Annales Universitatis Turkuensis, sarja-ser. B: 173).

Lisäksi Siirtolaisuusinstituutissa valmistuneitten tutkimusten loppuraportteja on ilmestynyt instituutin ulkopuolisissa sarjoissa:

Koivukangas, Olavi - Martin, John S., The Scandinavians in Australia. Australian Ethnic Heritage. AE Press. Melbourne 1986, 232 p.

Korkiasaari, Jouni: Paluumuuttajat sosiaali-, terveys- ja työvoimapalvelujen käyttäjinä. Sosiaalihallituksen julkaisuja 14/1986/Lääkintöhallituksen julkaisuja 88/1986. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1986, 119 s. + 18 liitesivua.

Korkiasaari, Jouni: Hem till Finland. Sverigefinländarnas återflyttning. Delegationen för invandrarforskning (DEIFO), rapport nr 2. Stockholm 1986, 67 s.

Korkiasaari, Jouni (toim.): Migrationsforskning i Finland på 1980-86. En bibliografi för "Det sjunde nordiska migrationsforskningsseminariet". Delegationen för invandrarforskning (DEIFO),

Stockholm 1986, 130 s.

Simpanen, Matti: Ruotsinsuomalaiset paluumuuttajat yrittäjinä. Työvoimaminiisteriön suunnitteluosaston sarja Siirtolaisuustutkimuksia n:o 19. Helsinki 1986, 87 sivua + 26 liitesivua.

SIIRTOLAISUUS—MIGRATION -aikakauslehti ilmestyi toimikauden aikana neljä kertaa. Lehdessä julkaistiin yhteensä 15 tieteellisuontoista artikkelia sekä kirja-arvosteluja ja erilaisia tiedotuksia. Yhteensä lehti sisälsi vuonna 1986 164 sivua ja sen levikki oli n. 1600 kpl/numero.

Kaarle Hjalmar Lehtisen rahastosta myönnettiin toimikauden aikana 20.000 markkaa julkaisun SEA GOLD AND SUGARCANE painatuskuluihin sekä 30.000 markkaa Finn Forum '84 julkaisun toimitus- ja painatuskuluihin.

Talous

Siirtolaisuusintituutti on toiminut opetusministeriöltä saamansa 830 000 markan määrärahan turvin, johon loppuvuodesta saatiin 20 000 markan lisämääräraha. Turun kaupunki myönsi instituutille kuluvanakin toimikautena koko vuokraa vastaavan avustuksen 127 359,60 mk. Näitten varsinaisten toimintarahoitusten lisäksi instituutti on kulu-neena toimikautena saanut projektirahoitusta Turun kaupungilta, työvoimaninisteriöltä ja sosiaali- ja lääkintöhallitukselta. Kaarle Hjalmar Lehtisen rahaston loppusumma toimikauden lopussa oli 775 077,95 mk. Siirtolaisuusinstituutin taseen loppusumma oli 1 623 951,24 mk.